

Õiguskaitse kättesaadavus keskkonnaasjades - Küpros

Η σελίδα αυτή μεταφράστηκε από μηχανή και δεν μπορούμε να εγγυηθούμε την ποιότητά της.

1. [Constitutional Foundations](#)
2. [Kohtusüsteem](#)
  - #II
4. [Juurdepääs teabele](#)
5. [Õiguskaitse kättesaadavus, üldsuse osalemine](#)
6. [Õiguskaitse kättesaadavust tegevuse või tegevusetuse](#)
7. [Muud võimalused õigusemõistmisele juurdepääsuks](#)
8. [Kaebeõigus](#)
9. [Seaduslik esindamine](#)
10. [Tõendid](#)
11. [Esialgne õiguskaitse](#)
12. [Kohtukulud](#)
13. [Finantsabimehhanismid](#)
14. [Ajakohasus](#)
15. [Muud küsimused](#)
16. [On välismaalane,](#)
17. [Piiriülesed juhtumid](#)

I. Constitutional Foundations

Küprose põhiseadus töötati välja 1950ndatel aastatel, enne seda, kui keskkonnaõigused päevakajaliseks muutusid. Sellest tulenevalt ei sisalda Küprose põhiseadus sõnaselget keskkonnaalast sätet ei riigi selleteemalise kohustusena ega ka loodusega seotud või üksikisikule ette nähtud õigusena. Sätestatud on õigus elule (artikkel 7), mida on kohtupraktikas tõlgendatud kui õigust tervislikule keskkonnale (Pyrga kogukond vs. vabariik (1991), 4CLR). Võttes arvesse, et põhiseadus ei sisalda ühtegi keskkonnaalast sätet, on keskkonnaküsimustes õiguskaitse kättesaadavust reguleerivateks peamisteks säteteks üldiselt kohaldatavad sätted ning põhiseaduses on õiguskaitse kättesaadavust reguleerivad peamised sätted sõnastatud artiklites 29 ja 146. Artikkel 29 on sätestatud, et kõigil (sealhulgas ka Küprose päritoluga isikutel ja juriidilistel isikutel) on õigus üksinda või koos teistega pöörduda mis tahes pädeva asutuse poole oma kaebuse kiireks menetlemiseks ja samuti õigus saada vastus 30 päeva jooksul. (See hõlmab ministeeriumide allasutustele või muudele ametiasutustele esitatud kaebusi). Artikkel 146 määratakse kindlaks, kes võib esitada kohtule kaebuse ametiasutuse otsuse, akti või tegevusetuse peale ning seega esitada ka kaebuse keskkonnaküsimustes. Sellise kaebeõiguse saamiseks peab kaebuse esitajal olema isiklik ja õigustatud huvi, mida ametiasutuse asjaomase otsuse, akti või tegevusetusega on mõjutatud viisil, mis on vastuolus põhiseaduse või mis tahes muu õigusaktiga või mis kujutab endast võimu kuritarvitamist. Kodanikud võivad tugineda põhiseaduslikule õigusele elule ja selle õiguse tõlgendamisele. Haldus- või koh tumenetluse pooled võivad otse tugineda välislepingutele vaid juhul, kui need lepingud on Küprose õigusesse üle võetud. Ärhusi konventsioon ratifitseeriti ja võeti üle 2003. aastal seadusega nr 33 (III)/2003. Siiani ei ole ette tulnud ühtegi juhtumit, mille puhul oleks olnud vaja rakendada konventsiooniga kehtestatud põhimõtteid, ning samuti ei ole teada, et kohus oleks sellele konventsioonile viidanud.

II. Kohtusüsteem

Küprosel kehtib võimude lahususe põhimõte. Kohut mõistavad sõltumatud kohtunikud järgmiste kohtute kaudu.

Vabariigi ülemkohus, kellel on allpool kirjeldatud pädevus

Apellatsioonikohus

Ülemkohus on pädev menetlema kõiki madalama astme kohtute poolt tsiviil- ja kriminaalasjades tehtud otsuste peale esitatud apellatsioone ning tegema otsuse nende apellatsioonide kohta. Kohus võib oma parema äranägemise järgi vaidlustatud kohtuotsuse jõusse jätta, seda muuta või selle õigustühiseks tunnistada või anda korralduse asja uueks kohtulikuks arutamiseks.

Haldusküsimused

Ülemkohus kui ainult halduskohus, on ainupädevus lahendada mis tahes otsuse, tegevuse või tegevusetuse mis tahes organi, asutuse või isiku mis tahes täitev- või haldusvõimu põhjendusel, et see on vastuolus põhiseaduse või mõne õiguse või ületab mis tahes kuritarvitamine või sellise organi pädevusega asutus või isik.

PÕHISEADUSKÜSIMUSED

Ülemkohus on pädev tegema otsuseid seaduste põhiseadusele vastavuse kohta ning lahendama Küprose Vabariigi mis tahes organite või ametiasutuste vahel tekkivaid vaidlusi võimupiiride või pädevuse küsimustes. Lisaks on ülemkohus pädev arutama vabariigi presidendi esitatud hagi selle kohta, kas esindajatekojas vastu võetud õigusakt on või ei ole vastuolus põhiseaduse mis tahes sättega.

Valimised

Ülemkohus kui valimiskohus on pädev menetlema ja lahendama kaebusi, mis käsitlevad valimisseaduste tõlgendamist ja kohaldamist.

Prerogatiivsed määrused

Ülemkohtul on ainupädevus väljastada habeas corpuse Prerogatiivsed määrused (vabastada isik vahi alt) ja muid korraldusi, andes midagi teha või hoiduda millegi tegemisest või otsuse parandamiseks (kohtumääruse, keeldu, quo warranto ja certiorari).

Mereõigus

Ülemkohus on pädev menetlema ja lahendama mereõigusega seotud küsimusi. Algpärane pädevus kuulub ühele kohtunikule ning tema otsuse peale saab esitada apellatsiooni ülemkohtu kohtunike.

Esimese astme kohtud: Ringkonnakohtud; Täiskogule; . Töövaidluste kohus; Kontrolli; Piirkonnakohtud

Ringkonnakohtud

Tsiviil- ja kriminaalasjades

On olemas kuus piirkonnakohtu, üks saare igas kuues linnas. Kaks neist (Famagusta ja Kyrenia piirkonnakohtud) ei toimi enam alates 1974. aastast ning nende tööpiirkonna on üle võtnud Nikosia ja Larnaca kohtud. Iga piirkonnakohus on pädev menetlema ja lahendama kõiki tsiviilasju. Kui hagi alus on tekkinud täielikult või osaliselt selles piirkonnas, kus piirid Euroopa Kohus asub, või kui kostja taotluse esitamise ajal meetme elab või tegutseb selle kohtu piires. Kriminaalsüüdistust võib menetleda kas piirkonnakohtu esimees, piirkonnakohtu vanemkohtunik või piirkonnakohtunik või siis kriminaalkohus.

Kriminaalkohus

Kriminaalkohus (praegu on neid neli) koosneb kolmest kohtunikust ning on pädev menetlema kõiki kriminaalsüüdistusi, mille eest on karistusseadustiku või mis tahes muu õigusaktiga ette nähtud kriminaalkaristus. Samuti on kriminaalkohus pädev määrama asjaomase õigusaktiga ette nähtud maksimumkaristust.

Perekonnakohus

Perekonnakohus (neid on kolm) on pädev menetlema abielu lahutamise seotud hagisid, samuti juhtumeid, mis on seotud vanemliku toetusega, ülalpidamisega, lapsendamisega ja abikaasade vaheliste varaliste suhetega, tingimusel et pooled elavad Küprose Vabariigis.

Töövaidluste kohus

Töövaidluste kohus (praegu on neid kolm) on pädev menetlema töötajate esitatud kaebusi põhjendamatu vallandamise ja koondamisel makstava hüvitise kohta. Kohus koosneb esimehest (kes on kohtuametnik) ja kahest kohtukaasistujast, kes esindavad tööandjaid ja töötajaid.

Üürilepingute kohus

Üürilepingute kohus (praegu on neid kolm) on pädev lahendama kõiki vaidlusi, mis tekivad üürilepinguid käsitlevate õigusaktide kohaldamisest, sealhulgas menetlema üüri maksmise ja valduse taastamisega seotud juhtumeid. Üürilepingute kohus koosneb esimehest (kes on kohtuametnik) ja kahest kohtukaasistujast, kes esindavad üürnikke ja üürileandjaid.

Sõjaväekohus

Sõjaväekohus on pädev menetlema karistusseadustikus sätestatud sõjaväekuritegusid ja mis tahes muid kuritegusid, mille on toime pannud relvajõudude liikmed. Sõjaväekohus koosneb esimehest (kes on kohtuametnik) ja kahest kohtukaasistujast, kelle on nimetanud kõrgem kohtunõukogu sõjaväeametnike nimekirjast.

Tsiviilkohtu- ja kriminaalmenetlused algavad vastavalt piirkonnakohtutes ja kriminaalkohtutes ning jätkuvad apellatsioonietapis ülemkohtus. Kuid kõigi haldusküsimuste korral on ülemkohus siiski ainus kohus, kelle poole pöörduda ning kes toimib nii esimese astme kohtuna kui ka apellatsioonikohtuna. Puuduvad erikohtud, kes teeksid otsuseid keskkonnaküsimustes. Samas on avaliku keskkonnavastutusega seotud juhtumite jaoks moodustatud keskkonnavastutuse seadusega nr 189 (I)/2007 keskkonnaamet, kes kaalub halduskaristuste määramist ja muude meetmete võtmist eesmärgiga heastada kaitstud liikidele ja elupaikadele ning veekogudele ja pinnasele põhjustatud kahju. Meelepärase kohtualluvuse valimine ei ole tavaliselt võimalik. Mõnel juhul võib menetlusosaline olenevalt nõutud hüvitise suuruselt otsustada, kas esitada hagi näiteks piirkonnakohtule või töövaidluste kohtule (piirkonnakohtus saab nõuda suuremat hüvitist, kuid menetlus kestab palju kauem), kuid tavaliselt peaks menetlus algama õiges kohtus ja õiges linnas. Seoses keskkonnaõiguse rikkumise tulemusel tekitatud kahjuga võib esitada hagi sellele piirkonnakohtule, kelle tööpiirkonnas kahju tekitati. Eriõigusnormide/keskkonnaõiguse alusel (näiteks looduskaitset käsitlevate õigusnormide alusel) või äsja jõustunud, keskkonnakuritegusid käsitleva seaduse alusel võib kriminaalasja kohtule esitada ka peaprokurör. Ei eristata tavapäraseid ja erakorralisi kohtulikke õiguskaitsevahendeid. Tsviil- ja kriminaalasjades teevad lõpliku otsuse kolmest kohtunikust koosnevad kolleegiumid. Kohus tsviil- ja kriminaalasjade edasikaebustega. Jõusse jätta, seda muuta või selle õigustühiseks tunnistada või anda korralduse asja uueks kohtulikuks arutamiseks võib oma parema äranägemise järgi. Sellest olenemata on peaprokuröri võimalus taotleda sellist erakorralist õiguskaitsevahendit nagu nolle prosequi, mille näol on tegemist määrusega, millega lõpetatakse menetlus avalikes huvides või tehakse soovitus armuandmise kohta. Kui ülemkohus koguneb halduskohtuna, puudub tal pädevus kaaluda asja sisulist poolt. Kohus võib läbi vaadata vaidlustatud akti või otsuse õiguspärasuse, kuid ta ei kaalu juhtumi asjaolusid. Selles kontekstis on ülemkohtul samalalaadne pädevus kassatsioonikohtuga. Ta võib haldusakti täielikult või osaliselt tühistada ning saata juhtumi tagasi otsuse teinud ametiasutusele. Ametiasutuse jaoks on kohtuotsus siduv.

Põhimõtteliselt kasutatakse enamiku keskkonnaasjade korral halduskohtumenetlust. Kuid mõned keskkonnaasjad kuuluvad lahendamisele tsviilkohtu- või kriminaalmenetluse abil, näiteks vastavalt keskkonnakuritegude seadusele nr 22 (I)/2012 ja keskkonnavastutuse seadusele nr 189(1)/2007., Kriminaalmenetluste korral on igaühel õigus teatada kuriteost (nt teatavate ametiasutuste või ametiisikute võimu kuritarvitamine) prokuröridele. Need isikud võivad osaleda menetluses ja anda selle raames tunnistusi. Kohtu otsustega seoses saavad õiguskaitsevahendeid kasutada ainult prokurör ja süüdistatav. Kohtulike õiguskaitsevahendite kasutamiseks peab kaebuse esitajal olema õigustatud huvi, nagu on sätestatud põhiseaduse artikkel 146. Seda õigust tuleb kasutada 75 päeva jooksul alates ajast, mil saadi teada sündmusest, millega seoses kaebus esitatakse. Kolme uue seadusega tunnistatakse valitsusväliste organisatsioonide õigust esitada kaebus teatavate haldusaktide peale. Need seadused on keskkonnamõju hindamise (KMH) seadus nr 2005 (I)/2007, saastuse kompleksset vältimist ja kontrolli (IPPC) käsitlevad seadused nr 140 (I)/56 ja nr 2003 (I)/15 ning keskkonnavastutuse seadus nr 2006 (I)/189. Kohus võib halduskohtumenetluse raames omal algatusel uurida üldist huvi pakkuvaid küsimusi, näites tähtaegu, akti täidesaatvat laadi, organi pädevust ja õigustatud huvi. Kohus ei saa omal algatusel uurida põhiseaduslikkuse küsimusi ja põhiõiguste rikkumist. Nende põhiseaduslikkuse küsimuste uurimist peab olema hagi sõnaselgelt nõutud.

III Juurdepääs teabele

Artikli 10 punkt i kohast keskkonnateabele juurdepääsu käsitleva seaduse nr 119 (I)/2004 hierarhiline kaebus esitada (näiteks kirja teel) 30 päeva jooksul sellele ministrile, kelle alluvusse kuuluv ametiasutus ei ole vastanud või vastas ebapiisavalt. See ei välista kaebuse esitaja võimalust kasutada oma põhiseaduslikke õigusi (artikkel 146) või esitada arvamuse saamiseks taotlus ombudsmanile. Teabenõudele vastamisest keeldumine peab olema põhjendatud ja sellest tuleb anda teada kirjalikult (seaduse artikli 8 lõik 8) ning see teade peab sisaldama teavet artiklitega 10 ja 11 ette nähtud kohtuliku läbivaatamise menetluse kohta. Igaüks võib taotleda kirja teel juurdepääsu keskkonnateabele, ilma et ta peaks oma huvi põhjendama. Nende jaoks, kes soovivad kasutada teabenõudele vastamisest keeldumise korral õiguskaitsevahendeid, on taas ette nähtud lihtne menetlus. See võib hõlmata hierarhilise kaebuse esitamist ministrile, kes vastutab teabe avaldamisest keeldunud ametiasutuse eest. Kui kaebuse

esitaja otsustab pöörduda kohtu poole, tuleks seda teha 75 päeva jooksul alates keeldumisest ning ta peab tõendama, et kohaldatavateks menetluseeskirjadeks on seaduse artikkel 10 sätted. Samuti peavad olema täidetud põhiseaduse artikkel 146 sätestatud tingimused, s.t kaebuse esitaja peab tõendama isiklikku ja õigustatud huvi. Kogu teavet sisaldav haldustoimik esitatakse kohtule ja kohtunik vaatab selle enne otsuse tegemist läbi. Kohtul on õigus ja kohustus korraldada tõendite esitamist oma ülesannete nõuetekohaseks täitmiseks vastavalt artiklile 146. Kohtul on õigus kutsuda mis tahes isikuid andma tunnistusi või esitama dokumente, et kohtul oleks võimalik teha asjas õiglane otsus.

IV. Õiguskaitse kättesaadavus, üldsuse osalemine

Puuduvad üldsuse osalemist keskkonnaasjades käsitlevad erimenetlused, kuid mitmete sektorispetsiifiliste seadustega (näiteks planeerimisseadus, IPPC seadus ja KMH seadus) on ette nähtud avalik teavitamine, kutsed märkuste esitamiseks ja üldsuse osalemine avalikes aruteludes. Kui eriõigusnormides ei ole sätestatud teisiti, siis üldjuhul puudub kõrgem haldusorgan, kellele tuleks esitada kaebus haldusotsuse peale. Esimese astme asutuse tehtud haldusotsuste peale saab kaebuse esitada ja esitatakse kaebus otse kohtule, kuigi praktikas esitatakse tavaliselt kaebus kõigepealt kas vastutavale ministrile või ombudsmanile või neile mõlemale. Kui seadusega on nii ette nähtud, võib haldusotsuse läbi vaadata kõrgema astme asutus. Kui kaebuse esitaja kasutab seda õigust, siis peatatakse hagi esitamise tähtaja arvestamine seniks, kuni haldusmenetlus on lõpule viidud. Kui seaduses sellised sätted puuduvad, peab kaebuse esitaja esitama kaebuse otse kohtule. Kui seadusega on ette nähtud hierarhilise kaebuse esitamise võimalus, võib kaebuse esitaja kõigepealt ära oodata selle menetluse tulemust ja seejärel esitada hagi kohtule. Ombudsmani poole pöördumist ei käsitata hierarhilise kaebuse esitamisenä ning kohus ei vaata ombudsmani arvamust läbi. Samuti ei peatata hagi esitamise tähtaja arvestamist, kuni ombudsman on otsuse teinud. Täitev- või haldusvõimu teostava mis tahes organi, ametiasutuse või isiku aktide või tegevusetuse õiguspärasus vaadatakse läbi ning need aktid või tegevusetus tunnistatakse kas kehtetuks (täielikult või osaliselt) või kiidetakse heaks. Ülemkohus ei saa analüüsida läbivaadatava otsuse asjaolusid ega teha asjas ise sisulist otsust. Kohus ei saa analüüsida tehnilist laadi järelduste teaduslikke asjaolusid. Kohus võib uurida vaid seda, kas sellise järelduse tegemisel on ametiasutus käitunud põhiseaduslikkuse, õiguspärasuse ning võimu ülemäärase kasutamise või kuritarvitamise seisukohast nõuetekohasel viisil.

Ruumikasutust määravad plaanid ja muud otsused võib kohus läbi vaadata õigustatud huvi omava poole kaebuse alusel, nagu on sätestatud põhiseaduse artikkel 146 ning KMH ja IPPC seadustes. Euroopa Kohus kontrollib, kas ametiasutus on käitunud nõuetekohasel viisil ning kellel on õigus ja kohustus korraldada tõendite esitamist kooskõlas nõuetekohaseks täitmiseks, sealhulgas artikkel 146 alusel pädevus kutsuda kohtusse mis tahes isikuid tunnistusi andma või esitama dokumente, et kohtul oleks võimalik teha juhtumiga seoses õiglane otsus. Kohtuistung on avalik. Kõik menetlusosalised esitavad oma argumentid kirjalikult ning võivad kohtu loal oma argumentide toetuseks kutsuda tunnistajaid või esitada tõendeid (vajaduse korral). Kohtuistungil võivad osaleda ainult hageja, kostja ja huvitatud isikud. Kohtud analüüsivad nii sisulist kui ka protseduurilist õiguspärasust.

KMH seaduses ei ole erisätteid keskkonnamõju eelhindamise otsuste läbivaatamise kohta. Samas võivad valitsusvälised organisatsioonid artikli 25 lõike 1 punkt c kohaselt esitada kaebuse, viidates põhiseaduse artikkel 146, kui nad ei ole rahul keskkonnaameti väljastatud keskkonnavalga. Seaduses puuduvad erisätted selliste KMH ulatuse määramist käsitlevate otsuste kohtulikuks või muud liiki läbivaatamiseks, mis igal juhul kujutavad endast protsessi osa ja mille näol ei ole tegemist lõpliku otsusega. Kuna tegemist on ettevalmistavate aktidega, ei saa neid eraldi vaidlustada, kuid neid on võimalik läbi vaadata lõpliku otsuse osana. KMH otsused/load võib kohus läbi vaadata põhiseaduse artikkel 146 ja KMH seaduse artikli 25 lõik 1 alusel. Avaliku konsulteerimise etapis osalemine ei ole eeltingimus kohtus kaebeõiguse saamiseks. Kaebeõigus tuleneb menetlusosalise õigustatud huvist. KMH menetluste kohta puuduvad esialgset õiguskaitset käsitlevad erisätted. Kuigi esialgne õiguskaitse on tavapäraste kohtumenetluste raames kättesaadav, on tegemist õiguskaitsevahendiga, mida eraisikutele võimaldatakse väga harva, ning tavaliselt tuleb selleks tasuda kohtule märkimisväärne deposiit. Menetluslikult, võivad igal ajal teha ajutise määruse esialgse õiguskaitse ilma et juhtumi asjaolusid, kui seda nõuab juhtumi kas kohapeal või muude eriliste asjaolude tõttu teha ette teatamata ja õiglastel tingimustel võib pidada sobivaks olukordades: Ajutise määruse tegemise tingivad ilmne õigusrikkumine ja pöördumatu kahju ning selle kohta tehakse otsus sõltumata põhikohtuasja asjaoludest.

IPPC otsuste läbivaatamine on võimalik tavapärase menetluse raames ning seda võib taotleda põhiseaduse artikkel 146 tingimustele vastav isik või IPPC seaduse artikli 9c lõik 1 tingimustele vastav valitsusväline organisatsioon. IPPC menetluste korral ei sõlta kohtu poole pöördumise õigus isiku osalemisest avaliku konsultatsiooni etapis, vaid tuleneb menetlusosalise õigustatud huvi olemasolust. Muus osas toimub IPPC otsuste läbivaatamine samamoodi, nagu KMH otsuste läbivaatamine.

V. õiguskaitse kättesaadavust tegevuse või tegevusetuse

Kuigi asjakohane ELi direktiiv (direktiiv 2004/35/EÜ keskkonnavastutuse kohta) on Küprose õigusesse üle võetud (189. aasta seadusega nr 2007 (I)), puudub siiani üldine tsiviilvastutust käsitlev kord ning samuti ei ole selle seaduse alusel veel kohtutele hagi esitatud. Selle seaduse alusel hagi esitamise tulemusel võidakse määrata looduse taastamiseks haldustrahv summas kuni

200.000 eurot ja täiendav trahv summas kuni 5000 eurot iga päeva eest, mil rikkumine jätkub. Füüsilise isiku vastu võib hagi esitada ka teine füüsiline isik või juriidiline isik üldise tsiviilvastutuse, näiteks häiringu või hoolimatuse alusel. Nõuda võib nii kahju hüvitamist kui ka esialgset õiguskaitset. Ametiasutuste vastu võib hagi esitada otse ülemkohtule põhiseaduse artikkel 146 alusel, tingimusel et organ, kelle vastu hagi esitatakse, teostab haldusvõimu ja mitte seadusandlikku võimu. Hagi võib esitada akti tühistamiseks ja kahjuhüvitise nõudmiseks või tegevusetuse korral kohtumääruse saamiseks, millega antakse korraldus konkreetsete sammude astumiseks ja kahju kandmise korral selle hüvitamiseks. Kui asi saab positiivse lahendi, võib menetlusosaline seejärel pöörduda kahjunõudega piirkonnakohtu poole. Pädev asutus (keskkonnastutuse seaduse nr 189 (I) /2007) kohaselt on keskkonnaamet (artikkel 2), välja arvatud juhul, kui põllumajandus-, loodusvarade ja keskkonnaminister väljastab määruse, millega nimetatakse pädevaks asutuseks mõni muu või täiendav ametiasutus olenevalt olukorrast ja tekitatud kahjust. Hagi võib esitada iga füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas valitsusväline keskkonnaorganisatsioon (seaduse artikli 14 punkt i), kui otsus võib teda mõjutada või kui tal on õigustatud huvi. Kuid seda hagi ei saa esitada seoses tulevikukahjuga. Hagi esitatakse kirjalikult keskkonnaametile koos kõigi materjalidega, mis on vajalikud kaebuse põhjendamiseks. Keskkonnastutuse seaduse artikkel 17 kohaselt tuleb pädeva asutuse tehtud otsuste kohtulikul läbivaatamisel täita põhiseaduse artikkel 146 nõudeid. Isik võib esitada hagi artikkel 146 alusel kas seoses sellega, et pädev asutus ei ole võtnud meetmeid pärast vastava taotluse saamist, või seoses sellega, et elupaiga/elupaikade või liikide taastamiseks ei ole võetud piisavaid meetmeid.

VI. Muud võimalused õigusemõistmisele juurdepääsuks

Muud keskkonnaasjade puhul kättesaadavad õiguskaitsevahendid hõlmavad pöördumist kas ombudsmani või keskkonnavoliniku poole, kuigi kumbki neist ei teosta täitevvõimu. Seega nende poole pöördumine — isegi kui nad esitavad positiivse arvamuse — ei pruugi alati tagada õiguskaitset. Ombudsmani ametikoht loodi 1992. aastal eesmärgiga kaitsta kodanike õigusi, kui neid mõjutavad ametiasutuste otsused, mis on vastuolus seadusega või mis ei ole tehtud kooskõlas haldusvõimu nõuetekohase teostamisega. Ombudsmani tehtud uurimine või kontroll ei peata mis tahes menetlust või mis tahes tähtaja kulgemist, mida kohaldatakse seoses hagi või hierarhilise kaebusega. Ombudsmani poole võivad pöörduda kõik isikud, sealhulgas riigis elavad Küprose päritoluga isikud ja valitsusvälised organisatsioonid. Ombudsmani otsus ei ole siiski ametiasutuste jaoks siduv. Üsna sageli võetakse otsust arvesse, kuid alati seda siiski ei tehta, eelkõige juhul, kui see otsus sisaldab soovitusi lammutada õigusvastane ehitus või tühistada arendusluba. Keskkonnavoliniku nimetab ametisse president ja volinik annab talle aru. Volinik võib esitada asjakohastele ministeeriumidele ettepanekuid ja soovitusi keskkonnapoliitika ja keskkonda käsitlevate õigusaktide rakendamise kohta. Konkreetsetel juhtudel, kui tegemist on tõsise keskkonnamõjuga või ilmselge rikkumisega, võib volinik alustada väidetava rikkumise uurimiseks menetlust ja seda rikkumist kontrollida ning esitada ettepaneku lahenduste kohta. Lisaks võib ta anda ministeeriumi asjakohastele teenistustele teadusuuringute tegemise juhiseid ja paluda esitada aruanne. Kõik kodanikud, sealhulgas valitsusvälised organisatsioonid, võivad pöörduda keskkonnavoliniku poole, kuigi tema soovitused ei ole ühegi ametiasutuse jaoks siduvad. Peaprokuratuuri prokuröridel on kohustus valmistada ette menetlusdokumente ja algatada kuriteoga seoses kohtumenetlus. Olenevalt õigusrikkumisest on süüdistuse esitamisel aktiivne roll töministeeriumi tööstusinspeksioonil või eluslooduse fondi metsavahtidel. Seaduse kohaselt on erasüüdistusmenetluse kasutamine võimalik (mitte küll konkreetselt keskkonnakuritegude puhul), kuid seda ei kasutata laialdaselt. Kaebuste menetlemise mehhanismid hõlmavad järgmist:

Kaebused ombudsmanile või keskkonnavolinikule;

Kaebused ministrile, kes vastutab õigusi rikkuva tegevuse/otsuse eest, kusjuures kaebus esitatakse ametliku hierarhilise kaebuse kujul või vähem ametlikul kujul;

Kaebused kohalikele ametiasutustele.

VII. Kaebeõigus

Kaebeõigus	Halduskulud Menetlus (ιєραρχική Προσφυγή)	Kohtumenetlus (διοικητική Προσφυγή)	Kaebus ombudsmanile või keskkonnavolinikule
Üksikisikud	Ainult neile suunatud otsuse korral.	Tuleb tõendada õigustatud huvi, nagu on sätestatud põhiseaduse artikkel 146 või muudes valdkonna õigusaktides.	Mis tahes isik — kodanik või mittekodanik –, kelle huvi on mõjutatud. Valitsusvälised organisatsioonid
Valitsusvälised organisatsioonid	Peavad tõendama avalikku huvi.	Vt 2005. aasta KMH seadus, IPPC seadus seadusega nr 15 (I)/2006 muudetud kujul või keskkonnastutuse seadus nr 189 (I)/2007.	Tuleb tõendada riigi või kohaliku ametiasutuse väärkäitumist ning seda isegi

			juhul, kui see on valitsusvälise organisatsiooniga ainult kaudselt seotud.
Muud juriidilised isikud	Kohalikud ametiasutused, kellele on avaldatud otsesest mõju või kes tuginevad oma elanike avalikele huvidele.	Põhiseaduse artikkel 146 alusel, nagu seda on tõlgendatud kohtupraktikaga.	—
Ajutised rühmad	Näiteks kodanike rühmad. Tuleb tõendada põhjendatud huvi.	Rühmal tervikuna kaebeõigus puudub, kuid rühma liikmetel üksikisikutena on kaebeõigus, kui nad vastavad põhiseaduse artikkel 146 esitatud tingimustele.	Tuleb tõendada kas riigi või kohaliku ametiasutuse väärkäitumist, mis neid mõjutab.
Välisriigi valitsusvälised organisatsioonid	Erisätted puuduvad. Tõenäoliselt kaebeõigust aktsepteeritakse, kui valitsusväline organisatsioon suudab tõendada kas üldist huvi asjas või kui mõju ulatub Küprosest väljapoole.	Kaebeõigus puudub ning seda isegi valdkonna õigusaktide (KMH seadus, IPPC seadus) alusel, sest neis viidatakse konkreetselt Küprose õigusaktide alusel registreeritud valitsusvälistele organisatsioonidele.	Puudub põhjus, miks nad ei võiks esitada kaebust Küprose haldusakti peale, mis mõjutab nende huve.

Pooled peavad eristama hierarhilist ja halduskontrolli. Hierarhilist kontrolli teeb kõrgem ametiisik või direktor oma alluvate üle. Õigusnormides on täpsustatud menetlused täitevaktide halduskorras läbivaatamiseks kõrgemate haldusasutuste poolt (hierarhiline kontroll). See menetlus ei ole siiski lõplik ega välista kaebuse esitamist ülemkohtule. Kohus on korduvalt sedastanud, et Küprose õigussüsteemis ei ole võimalik esitada hagi avalike huvide kaitseks (actio popularis). Peaprokuratuuri prokurörid algatavad kohtuasja karistusseadustiku kohaste õigusrikkumiste korral, ja saades asjaomaselt ametilt üksikasjaliku teabe, alustavad menetlust õigusrikkujate vastu keskkonnakuritegude seaduse nr 22 (I)/2012 alusel. Lisaks võidakse teatavatel juhtudel lubada peaprokuröri osaleda menetluses n-õ kohtu sõbrana (amicus curiae). Ombudsmanil ja keskkonnavolinikul puudub kohtuasja algatamise õigus. KMH seadusega (artikli 25 punkt i), IPPC seadusega (artikli 9 punkt c) ja keskkonnavastutuse seadusega (artikkel 17) on sõnaselgelt sätestatud valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonide kaebeõigus nõuete täitmiseks vajalikud põhiseaduse kohtusüsteemi juurdepääsuga seoses teatavate haldusaktidega.

VIII Seaduslik esindamine

Õigusesindaja kasutamine ei ole kohustuslik. Kaebuse esitaja võib end esindada ise, kuid võttes arvesse, et haldusõigus on keeruline ja sõltub kohtupraktikast, on see siiski ebatõenäoline. Küprosel võivad advokaadid käsitleda mis tahes õigusküsimusi ning spetsialiseerumine puudub. Registreeritud praktiseerivate advokaatide nimekiri asub Küprose Advokatuuris ja seda ajakohastatakse kord kuus. Keskkonnaküsimustele spetsialiseerunud advokaadibürood puuduvad (seetõttu ei ole ka avaldatud nimekirja). Keskkonnaküsimuses menetlust algatada soovivad isikud peaksid otsima endale advokaadi, kellel on kogemusi põhiseaduse/haldusõiguse küsimustes, sest menetlus viiakse tõenäoliselt läbi põhiseaduse artikkel 146 alusel. Võttes arvesse, et Küpros on väike riik, liigub teave soovitude teel. Puuduvad valitsusvälised organisatsioonid, kes annaksid üldsusele nõu keskkonnaküsimustes.

IX. Tõendid

Keskkonnaküsimusi menetletakse nende üldeeskirjade alusel, mida kohaldatakse valitsusasutuste vastu esitatud kaebuste suhtes. Seega osutatakse allpool esitatud vastustes kõikide ülemkohtule esitatud kaebustega seotud tõenditele. Ülemkohtus menetletakse juhtumit kirjalikult esitatud dokumentide põhjal ning haldusasutus, kelle vastu kaebus on esitatud, peab edastama kohtule läbivaatamiseks juhtumiga seotud täielikud toimikud. Toimikutes sisalduvad peamised tõendid. Lisaks on kohtul ülemkohtu 11. aasta eeskirjade punkti 1962 kohaselt õigus kutsuda mis tahes isikuid tunnistusi andma või esitama dokumente, et kohtul oleks võimalik teha juhtumiga seoses õiglane otsus. Ülemkohtu 1962. aasta eeskirjade artikkel 18 kohaselt kohaldatakse haldusmenetlustes tsiviilkohtumenetluse eeskirju, kuid kui see on vajalik põhiseadusest tulenevate ülemkohtu ülesannete nõuetekohaseks täitmiseks, võib ülemkohus kohaldada neid õigusnorme ja tõendeid käsitlevaid eeskirju leebemalt või neist isegi kõrvale kalduda. Tõendamiskohustus lasub kaebuse esitajal, kuid tõenditel ei ole sellist kaalu nagu tsiviil- või kriminaalasjade puhul. Pooled võivad kohtu loal esitada uusi tõendeid ning kohus võib omal algatusel küsida täiendavaid tõendeid, kutsudes isiku

kohtusse või paludes tal esitada dokumente. Tavaliselt toimub ülemkohtu menetlus kirjalike dokumentide esitamise teel. Seega lisatakse tavaliselt vajaduse korral eksperdi aruanne. Eksperdi arvamus ei ole kohtunikele siduv.

Esialgset õiguskaitsset.

Kaebuse esitamine ei peata automaatselt otsuse täitmist ning samuti ei ole võimalik taotleda lihtsalt kohtumäärust. See kohtumäärus väljastatakse otsuse või tegevuse kehtivuse vastu esitatud hagi raames. Otsuse täitmise peatamise taotluse võib esitada, kui kaebuse esitaja väidab, et tekitatud on pöördumatut kahju või toime on pandud ilmne õigusrikkumine. Tsiviilasjade korral võidakse taotleda ajutise meetme võtmist. Kui otsuse täitmist ei peatata, siis viiakse otsus ellu. Puuduvad üldised sätted, mis käsitleksid esialgse õiguskaitsse võimaldamist keskkonnaküsimustes, kui valdkonna õigusaktides ei ole sätestatud teisiti. Järgida tuleb tavapäraselt kohtumenetlust. Füüsiliste isikute või rühmade esitatud taotlused rahuldatakse väga harva ning seda üksnes juhul, kui pakutakse märkimisväärset finantstagatist seoses tekkida võiva kahjuga. Selliseid tingimusi kohaldatakse selleks, et esialgset õiguskaitsset saaks hõlpsamalt võimaldada valitsusasutustele, kes soovivad ära hoida ebaseaduslikku tegevust (näiteks takistada üksikisikut lammutamast kaitsealust ehitist). Esialgse õiguskaitsse võimaldamisest keeldumise otsuse peale on võimalik esitada apellatsioon ülemkohtule selle tsiviilpädevuse või teistmispädevuse raames.

XI. Kohtukulud

Mis tahes kohtumenetluse peamised kulud on advokaaditasud. Lisaks pannakse esitatud hagile peale tempel (kohtukulud). Tsiviilasjade korral sõltuvad kohtukulud kahjunõude summast. Kohtumenetluse raames on keskmised kohtu määratud advokaaditasud esimeses astmes 1400 eurot ja templimaksu suurus kuni 100 eurot. Apellatsioonide korral ulatub templimaks umbes 120 euroni, kusjuures tsiviilapellatsioonide korral sõltub templimaksu suurus hagi summast. Eksperditasud aruande koostamise eest algavad 500 eurost ja sõltuvad koostatavast aruandest. Lisandub tasu nende päevade eest, mil ekspert pidi kohtus viibima. Kuna juhtumite arutamist lükatakse sageli edasi, võib ekspert nõuda tasu mitme päeva eest, mil ta kohtusse kutsuti, kuid mil menetlus katkestati. Kohtupäevade eest ei ole ette nähtud standardtasu. Kui liikmesriigid ei ole ühel nõul, et kaitsja ja kliendi vahel, siis kohaldatakse miinimumtasu. Minimaalne advokaaditasu on tasude skaala kohaselt 1700 eurot, kui hagi esitatakse ülemkohtule, kes menetleb asja esimese astme kohtuna, ning üle 2 200 EUR, kui tegemist on apellatsioonimenetlusega. Enamik advokaate küsib miinimumtasust suuremat tasu. Kõiki kulusid ei hüvitata. Peamine kulu tuleneb suurest summast, mis tuleb tasuda kahju katmise kohustuse võtmisel. Selle tasu määrab kindlaks kohus ja summa tuleb kanda kohtu deposiiti sularahas või pangagarantii kujul. Valitseb põhimõte, et kaotaja kannab kulud, ent kohtul on õigus otsustada, et kõiki kulusid ei kaeta, või kohustada iga poolt kandma oma kulud ise. Seda, millise otsuse kohus teeb, ei ole võimalik ette näha.

XII. Finantsabimehhanismid

Puuduvad sätted, mille kohaselt oleks keskkonnaasjade korral ette nähtud erikohtlemine. Igal juhul ei saa kohus teha erandeid menetluskuludest, lõivudest, tasudest, kulude suhtes kohaldatavatest maksudest jne kohta. Õigusabi on võimalik anda kriminaalasjades neile süüdistatavatele, kelle rahalised vahendid on piiratud, ning eelkõige pakutakse õigusabi varjupaigataotlejatele ja välismaalastele, keda ähvardab väljasaatmine. Puudub praktika, mille kohaselt pakutaks abi vabatahtlikele organisatsioonidele. Samuti puudub praktika, mille kohaselt pakutaks tasuta (pro bono) õigusalast abi. Puuduvad käsitlevaid õiguskliinikuid keskkonna- või muid küsimusi. Puuduvad avalikku huvi kaitsvad keskkonnaõiguse organisatsioonid või advokaadid.

XIII. Ajakohasus

Küprose põhiseaduse artikkel 29 kohaselt peaksid kõik ametiasutuste poole pöördunud isikud saama vastuse 30 päeva jooksul. Sageli on aga vastus pelgalt teavitus, milles taotlejale antakse teada, et lisaaega on vaja selleks, et vastata täielikult. Teoorias võiks taotleja pöörduda kohtu poole, kuid praktikas ei tehta seda peaaegu kunagi, välja arvatud juhul, kui viivitusega või vastamata jätmisega kaasnevad tõsised finantstagajärjed. Pooltel on põhiseaduse artikkel 146 alusel mis tahes haldusasjas (mitte ilmtingimata keskkonnaküsimuses) kaebuse esitamiseks aega 75 päeva alates kuupäevast, mil taotleja sai teada otsusest, aktist või tegevusetusest, millega seoses kaebus esitatakse. Kui seadusega on ette nähtud, et otsus või akt tuleb avaldada ametlikus väljaandes, hakatakse 75-päevalist tähtaega arvestama avaldamise kuupäevast. Kohtu jaoks ei ole ette nähtud tähtaegu keskkonna- või muudes asjades otsuse tegemiseks. Keskkonnaalast kohtuasja menetletakse sarnaselt teistele kohtuasjadele ning menetluse kestus on esimeses astmes keskmiselt 16 kuud. Apellatsiooni menetlemiseks kulub palju rohkem aega, enamasti mitu aastat. 1986. aasta tegevusjuhendi kohaselt tuleb piirkonakohtus otsus teha kuue kuu jooksul pärast lõppsõnade ärakuulamist. Tundub, et ülemkohtu jaoks tähtaegu sätestatud ei ole. Praktikas kulub iga liiki menetluste peale väga palju aega, välja arvatud üürilepingute kohtutes ja perekonakohtutes alaealiste huve hõlmavates küsimustes. Kui madalama astme kohus ei tee otsust üheksa kuu jooksul, tuleb esitada põhjendused. Küprose Vabariigi peale on esitatud kaebusi Euroopa Inimõiguste Kohtule, sest Küprose kohtud on otsuse tegemisega viivitanud, ning Inimõiguste Kohus on leidnud, et selline viivitamine kujutab endast õigusemõistmisest keeldumist.

XIV. Muud küsimused

Keskkonnavalaste otsuseid on võimalik vaidlustada KMH seaduse (nr 140 (I)/2005), IPPC seaduste (nr 56 (I)/2003 ja nr 15 (I) /2006) ning keskkonnavastutuse seaduse (nr 189 (I)/2007) ning seda alles menetluse lõpus, kui otsus on avaldatud. Üldsus saab teavet õiguskaitse kättesaadavuse kohta keskkonnaküsimustes vaid ajalehtedest. Vaidluste alternatiivne lahendamine on Küprosel võimalik, kuid tavaliselt kasutatakse seda tsiviil- või perekonnaõigusega seotud juhtumite korral.

XV. On välismaalane,

Xvi.transboundary juhtumid

Küpros on seoses projektidega, millel on piiriülene mõju, ratifitseerinud Espoo konventsiooni (piiriülese keskkonnamõju hindamise konventsioon) ja rakendab selle asjakohaseid sätteid, mis käsitlevad õigusemõistmist keskkonnaasjades.

See on sisu masintõlge. Lehekülje omanik ei vastuta masintõlgitud teksti kvaliteedi eest.

Viimati uuendatud: 14/09/2016